

૧૧ ચાપડામાસેવું

મુદ્રણ સ્વીકૃત મુદ્રણ
વર્નાકુલર ટેકસ્ટ બુક્સ રીવિઝન કમિટીએ
...તૈયાર કરેલી...

૧૯૭૦

પહેલી ચોપડીના અર્થ.

(૧)ની અંદર અર્થ; કવિતાની સમગ્ર પાઠને

સાથે: પાઠવાર અર્થના શબ્દો બેડાશર;
ફિલ્મ નિર્માણ ૧૭-૬-૭૬
વચનાર—મેનર્સ. શ્રી ડી. શાહ. એન્ડ કો.

ચયનારનું રેકાર્ડ—શાહપોર—મુરત

પ્રસિદ્ધ કર્તા— C M. Shah

પ્રસિદ્ધ કરવાનું રેકાર્ડ—શાહપોર—મુરત

આ પુસ્તક રૂબે ૧૯૬૭ના રૂબે મુદ્રણ કરવામાં આવેલું છે

અન્યનાર:—ગોવિંદજી ડાહ્યાભાઈ નાયક

અન્યનારનું રેકાર્ડ—શ્રી "અનાવિલ અહુ" પ્રી. પ્રેસ,
બરોડાપુરીબાગી, સાલવાળી પોળ—મુરત.

સંપત્તિ, ૧૯૭૨ કિમત રૂ. ૦-૨૬ [સને ૧૯૭૬.

પહેલી ચોપડીને ફોટોગ્રાફ શિલ્પક અહીં આના.

૨૨૮૦૭

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગુજરાતી કૉપીરાઈટ વિભાગ]

અનુક્રમાંક ૧૨૮૭૭ વર્ગીક

પુસ્તકનું નામ પદ્મ ના મોપ્પાના ચંદ્ર

વિષય મીઠાઈના વર્ણન દ્વારા

મેસર્સ સી. ડી. શાહ એન્ડ કો. ^{Huskar Deputy C. Sector} ^{સુરત.} ^{Surat.}

પહેલી ચોપડીના અર્થ.

પાઠ ૧.

દિવાળી=વરસનો છલ્લો

દિવસ; આસો વદ
અમાસ.

અક્ષર=હરફ; દરકત

નિશાળ=લલુવાનું ઠેકાણું

રખ=છુટી

છોડી=છોડકરી

પાછી વળી=ફરી

લેગી=સાથે; એકઠી

લીંપિયુ પે=છાણ મટોડીની

ગાર

થોળે છે=ચોપડું છે;

છાટે છે

સંનેરી=ધારી

ધુધરા=ધુધરાના આકા-

રનો ધડિતો બનાવેલો

ગળ્યો પદાર્થ

સાથીઆ=ચુનાની કાક

વગેરેનાં કાઢેલાં ચિત્રો

આંગણામાં=આરણા

આગળ

લુગડાં=કપડાં

ધરેણાં=દાગીના; જાણસો

દારખાનું=આતશખાણ

ફાડે છે=સળગાવે છે

સૌ=બધા

ગીત=રાગથી ગાવું તે

ધર ધર=ધેરેધેર

ફટાકડા=ફટાકા

હરખાય=ખુશી થાય

સમજાવી—દિવાળીના દરવાજામાં ઘેર દીવા સળગે છે,

અને ફટાકા ફટાકે છે, તેથી છોડકરાં ઘણા ખૂશ થાય છે.

પાઠ ૨.

વાર=દિવસ

વિષે=બાબત

કચેરી=કોરટ

વધ રહે છે=રખ પડે છે

રવિ=સુરજ; સૂર્ય

દેખા=દેહેરું

કેડે=પછી

મુસલમાન=મુસલમાની

ધર્મ માનનાર

જુમેરાત=ગુરુવારની રાત

ખાહો=ફરી; બીજવાર

ખડવાડીકિં=સાત દિવસ

સમજાવી—પહેલો રવિવાર, બીજો સોમવાર, ત્રીજો

મંગળવાર, ચોથો બુધવાર, પાંચમો ગુરુવાર, પછી છઠ્ઠો શુક્રવાર

૨] ગુજરાતી કાંપીરાઈટ-સંગ્રહ પહેલીના "ડિક્ટેશન શિક્ષક" અદી આના.

આવે છે (૧) સાતમા વાર શનિ છે. તે છેલ્લો વાર ગણાય છે; એવી રીતે સાત હજારનાં એક અડવાડીકું થાય છે. (૨)

પાઠ ૩.

ફરતી=ચારે બાજુએ,
આસપાસ
વાડ=કાંટાનો કે તારનો
બનાવેલો આંતરો
ફરવાને=મોટું બારણું
માંહે=અંદર
ફૂલઝાડ=ફૂલ થાય તેવા
છોડ
વેલ=વેલો; બાંધપર
પથરાનો છોડ
ચોકડું=ચારે બાજુથી
જડી લીધેલું લાકડાનું
ધર
વાવટા=નિશાન; ધ્વજ
ઝાગરી=ઘંટ વગાડવાની
લાકડાની હથેલી
મહેતાળ=માસ્તર; ગુરુજી
એકક=એકવાની જગા
કલાકની સીસી=કલાક

બાજુવાનું સાધન
ગામ=જ્યાં થોડાં કળીયાં
અને ઘર હોય તે
નકશો=ગામ કે દેશનો
ચિત્રલો નમુનો
ચિત્રો=છબીઓ
રાંગેલાં=લટકાવેલાં
ધાડી=પાટીકું મૂકવાની
એકક
ફરત=મહેનત કરી
શરીરને મજબુત
બનાવવું તે
માટી=મટાડી
મજતની=સારી
અહીં=આ ઠેકાણે
રોજ=દૈનિક

પાઠ ૪.

નિશાળીઆને બોધ
કશ્વર=પરમેશ્વર
નિત્ય=રોજ; દૈનિક

પરાદીએ=સુરજ બિગતાં
પહેલાં
તમામ=બધા; સઘળા
દો=આપો
માન=આગત
ગુરુ=મહેતાળ
સમા=જેવા; બરાબર
જ્ઞાન=મમજાણુ; અક્ષય
તજવુ=છોડી દેવું; કાઢી
નાખવું
અગ=શરીર
હુળીમળીને=સપીને
સંગ=સોબન; દોસ્તી
ચોડી=લગાડી
ચિત્ત=મન
શિક્ષા=શિખામણ
રૂડી=સારી
રીત=ચાલ
પેર=રીત
નીસરી=નીકળી
પાંસરૂં=સીધું; રખખા
વગર

બીજીનો “ ડિક્ટેશન શિક્ષક ” ત્રણ આના [૩

સમજૂતી—હા મેંશાં સુરજ ઊગતાં પહેલાં ઊઠવું અને પરમેશ્વરનું નામ દેવું; પછી ઘાતણપાણી કરી લઈ નહાઈને બધા થાંડ તયાર કરવા. (૧) માથાપ કહે તેમ કરે, અને વડીલને માન આપે; મહેતાજી ને આપ જેવા ગણે, તેથી સારી સમજણ મળશે. (૨) કદી જીકું બોલવું નહિ, અને શરીરમાંથી સુસ્તાઈ કાઢી નાખવી (મતલબ કે કામ હોંસથી કરવું અને વાર લગાડવી નહિ) બધા સાથે સપીને ચાલવું, અને સારી સોખત રાખવી (૩)

રોજ નિશાળે જવું અને મન લગાડીને ભણવું; મહેતાજીની શિખામણ માનવી અને સારી ચાલ રાખવી. (૧) ભણતી વખતે મન રમનમાં રાખવું નહિ. એ તમિ સારી પહે સમજો. નિશાળેથી છુટા પડ્યા પછી સીધા ઘેર જવું મતલબ કે રસ્તામાં રખડવું નહિ (૨)

પાઠ ૫.

ધાતલી=ધાતડી; ધાતડી

અંગરખી=ડગલી

બોડીઓ=નાના ખૂટ;

ખાસડી

કરજી=લુગડાં શીવનાર

સુરવાલ=સાંકડા પાપચા-

નો લેધો

ફળીડિ=મહોલો

કોટ=ડગલો

આધરી=નાનો ચણીએ

ઓઢણી=ઢોકરીઓને

ડીલે તથા માથે ઓઢ-

વાનું તલુ ગજનું લુગડું

પાઠ ૬.

ચોકખાઈ=સફાઈ;

સુધતાઈ

ચોકખા=સાફ

મેલા=ગંદા; મેલવાળા

ખરાખર=સારી રીતે

ડીલ=શરીર

ગંદી=ખરાબ; ગોજ

અડાય=અડકાય

ફાલો=ગુમડું; ચાંદુ

ખસ=ઝીણી ફોલી;

ખુજળી

ધોવડાવવાં=સાફ કરાવવા

ડાધા=ટપકાં

વાડો=ધરની પાછળની

ખુલ્લી જગા

ગંદવાડ=ગોજવાડ

નાથ=ધણી

[૪ ત્રીજીનો “ડિક્શન શિક્ષક” ત્રણ આના.

કવિતા=ગાયન
માંદા=આત્મરી

મુખકુ=માં
દીલ=મન

જગનાથ=જગતના ધણી;
પરમેશ્વર

સમજુતી—મારો ઝાટલો સાફ છે, અને મારા ધરનો ચોક પણ સાફ છે, મારા લુગડાં ચોકખા જોડેને બધા લોક મને ચોકખો કહે છે. (૧) માફ માં ચોકખું છે, મારા હાથ ચોકખા છે; મારા ચોકખા (પાપ વગરના) મનમાં પરમેશ્વર ખિરાજે છે. (૨)

પાઠ ૭.

વરસગાંઠ=સાલગીરી,
જન્મ દિવસ
ભાવ્યાં=પસંદ પડ્યાં;
સ્વાદ લાગ્યા
જુટ=જલદી
ભાણો=ખેનનો છોકરો;
ભાણેજ
કદી=જાશમાં ચણાનો
લોટ, આદુ, મરચાં, હળદર
નાખી છોકાણેલી તે
હાથ પણ અડાડ્યો નહિ
જરા પણ ખાધું નહિ
ખીડાં=પાનમાં ચુનો કાથો
સોપારી વગેરે મૂકી
બનાવેલી પટ્ટી

પાઠ ૮.

કાકો=બાપનો ભાઈ	ખતેવી=ખેનનો વર
કાકી=કાકાની વહુ	સાળો=વહુનો ભાઈ
ભત્રીજે=ભાઈનો છોકરો	સાળી=વહુની ખેન
મામો=માનો ભાઈ,	ઝોરમાન=બાપ એકને
બાપનો સાળો	મા જુદી જુદી હોય
મામી=મામાની વહુ	તે. સાવકાં
ભાણેજ=ખેનનો છોકરો;	સાવકાં=ઝોરમાઈ
ભાણો	મા એક અને બાપ
ફાઈ=બાપની ખેન	જુદા જુદા હોય તે
ફુઓ=ફાઈનો વર	દૂધભાઈ કહેવાય.
માસી=માની ખેન	જમાઈ=છોકરીનો વર
માસો=માસીનો વર	વહુનાં માબાપ=છોકરાનાં
પીતરાઈ=કાકાનાં છોકરાં	સાસુ સસરો
માળાઈ=મામાનાં છોકરાં	વરનાં માબાપ=છોકરીનાં
મસિઆઈ=માસીનાં	સાસુ સસરો
છોકરાં	છોકરો કે છોકરીનો
ફાઈઆન=ફાઈનાં છોકરાં	સસરો એક બીજાને

ચાથીનો “ડિક્ટેશન શિક્ષક” ચાર આના. [૫

વેવાઇ કહે છે.	બાથ ભીડે=બે હાથ	તે વાર=તે વખતે
છાકરો કે છાકરીની	પહોળા કરી છાતી	ઉંઘાડવા=ગિંધ લાવવા
સામુ એક બોળને	સાથ દબાવે	હાલો=ગિંધ આણવાનું
વેવણ કહે છે.	પંપાળીને=હાથ ફેરવીને	ગીત
પાઠ ૯	મુખ=મોઢું	પેટ ભરીને=ધરાઈને
મા સંબંધી કવિતા	દુખડાં=દુઃખો	માડી=મા
સર્વે=બધાં	મીઠા=સારા	નવ=નહિ
જોઈ=દેખી	કલોલ=મળા; આનંદના	સૌથી=બધાં કરતાં
હરખાઉં=ખુશ થાઉં	શબ્દો	હેત=વહાલ; પ્યાર
ચાંપે=દબાવે	ખાતું=ખાવાનું	અપાર=અણુજ
સાથ=સાથે	મારી જાત=મારું શરીર	આભાર=પાડ; ઉપકાર
બોઝી=બચ્ચી; ચુંબન	લગાર=જરા	

સમચુતી-માને જોઈને બહુ ખશ થાઉં છું. અને દોડતો દોડતો તેની સામે જાઉં છું; મા મને લઈને છાતી સાથે દબાવે છે. બચ્ચી કરીને બે હાથ પહોળા કરીને દબાવે છે. (૧) બોળામાં લઈને મને ધંવશવે છે, અને શરીરપર હાથ ફેરવીને ખૂશ થાય છે. મારું મોઢું જોઈને (મને જોઈને) હરખાય છે અને પોતાનાં બધાં દુઃખો ભૂલી જાય છે. પંખી આનંદથી બોલતાં હોય તેના જેવા મારા બોલ મીઠા લાગે છે, મા મને સાડું સાડું ખાવાનું આપે છે, અને મારા શરીરની બહુ સંભાળ રાખે છે. (૩) મને જરા રડતો જાણીને તે વખતે ગભરાતી દોડી આવે છે; જો હું હસું અને રમું તો તું બહુ ખૂશ થાય છે, અને ઉંઘાડવાને માટે તું હાલરડાં ગાય છે. (૪) જો હું માંદો પડું તો તું આસડ પાય છે અને તું (માડો) પણ પેટ ભરીને ખાતી નથી; બધાં કરતાં તારું

૬] પાંચમીનો “ડિક્શન શિક્ષક” ચાર આના.

હેતુ ધણુજ છે, માટે હું તારો ધણો પાડ માનું છું. (પ)

પાઠ ૧૦.

ઘાટાં=મોટી ઉમરના;

વડીલ

પ્રમાણુ=રીતે

પૂઠે=પાછળ

આવાજુ=આપાજુ

વખાણુ=સારું કહેવું તે

ખાન=આવકાર

પાઠ ૧૧.

હિજાણી=મીઠાખાની

ખખમે=ખે ખે

કયાં=કયે ઠેકાણે

આશોપાલવ=એક જાતનું ઝાડ (એનાં પાંદડાંનાં તોરણુ અને છે)

વિના=વગર

પાંચા=ડાંગરપલાળીશેકી

ખાંડીને ખનાવેલા તે

ધાણી=જીવાર, મકાઈ,

વગેરેના દાણાને શેકી

ખનાવે તે

વધારેલાં=વધાર દીધેલાં

ખારેકી=ખારેક જેવા

કળ=લોટને શેકી તેમાં

ધી ખાંડ વગેરે નાખી

ખનાવેલું તે

હાદી મા=આપની મા,

માની મા

શંદેરી=રંદિરમાં થતાં

શેતરંજુ=જનકું સુતરાઉ

ખિછાનું

પાથરણું=ખિછાનું

હાર=એળ

શાક=દુધી, વેગણ, પાપડી

વગેરે

ચટણી=ચાટુ, મરચાં,

કાથમીર, મીઠું વગેરે

છુંદીને ખનાવેલી તે

ખૂખ=ધણાં

મળ=રમુજ, ગમત

પાઠ ૧૨.

પજાડી=પાછળ

સરત=હાર જીત

શાભો=ઉભા રહે

જીત્યો=જીત્યો

સહ=વલાણુ ચલાવવા

માટે પવન ભરાવવા

સારૂં બાંધેલું લુગડું

ચાલ=રીત

સુંદર=સારી

હોડી=સહવાળો મોટો

મજાવા

રમત=ગમત, ખેલ

તાપ=તડકા; ગરમી

પણે=પેલે ઠેકાણે

એકલા=ભેગા

તરફ=જાણુ

તળાવ=જેની ચારે

બાજુએ જમીન અને

વચમાં પાણી હોય તે

સહેલ=મળ; મોજ; ગમત

પાઠ ૧૩.

ખંડ=ઐરીની કાંચળીના

કપડાંનો કસબી રેન્ને

કાંચળી=ઐરાનું કપડું

દનામ=સરપાવ

પહેલા ધોરણનો “મુખગણિત શિક્ષક” પોણા બેઆના. [૭

પરીક્ષા=તપાસણી

છાની=મુંગી; ચૂપ

હો=વાર

નજર કરી=જોઇ

ડાહી=શાણી; સમજી

પાઠ ૧૪.

દેડકાં=પાણીમાં રહેનાર

ચોપગાં પ્રાણી

પાળ=કારણ; કાર: કાંઠો

ફેંકફેંકી=નાખાનાખી

ધડાધડ=ધમોધમ

માર્યા જમએ છીએ=

દુઃખી થઇએ છીએ

ખરી=સાચી

પ્રાણી=જીવ

ઈગન=દુઃખ; નુકસાન

સંભાળી સાચવી

નુકસાન=બગાડ

કદી=કોઈ વખત

ખેલતાં=રમતાં

હાણુ=નુકસાન

ભારી=ઘણું

સમજીતી-રમત ગમત કરતાં, કોઈ વખત પણ કોઈને નુકસાન કરવું નહિ, નકારી રીતે રમતાં ઘણું નુકસાન થાય છે.

પાઠ ૧૫.

દયા=મહેરબાની; રહેમ

ખીન્યા=વઢયા

તળે=નીચે

છુંદાય=ચગદાય; કચડાય

ફાંફાં=ખોટી મહેનત

ઢાર=ગાય, ભેંસ, બળદ

વગેરે ઘાસ ખાનારા પશુ

કામના=ખપના

સંભાળ=બરદાસ

વખતસર=બરાબરવખતે

સાફ=ચોક્કખી

નીરવાનું=ખાવાનું

સોળ=ઝપાટાનીનિશાની;

લાકડીના મારથી જે

લીસોટા પડે છે તે

યાદ=કામ

ભૂલી=વીસરી

ગળન=શકિત

ઉપરાંત=વધારે

પાઠ ૧૬.

એનધેન=રમતનું નામછે

છુટો=અંધન વગરનો

હાવ=વારો

પહેલાં=અગાઉ

જણુ=છોકરો

અંધ. કર=મીંચ

ખાકીના=ખીગન

વાંસો=પીંડ, બરડા

વારાફરતી=એક પછી

એક

દીવાધેન=આંખ અંધ

કરવી તે

સમન્યા=જાણ્યું

સેળભેળ=એકઠા

હોશિયાર=ચાક્ષક

પારખી=ઝોળખી

સંતાવા=છુપાવા

અડશે=અડકશે

૮] બીજા ધોરણનો “સુખગણિત શિક્ષક” બે આના.

અચી જશે=વારો આવ-
શે નહિ
લાંબો વખત=ધણીવાર
ઓળખ=પારખ
શાખાશ=ધન્ય
ખસ=ધણું
સાર-આ રમતથી લા-
ગવાની ઈદ્રિય, ધાર-
ણા શક્તિ વગેરે શક્તિ
કેળવાય છે.

પાઠ ૧૭.

સાય=સાયું; સાચીવાત
ગમ્યો=પસંદ પડ્યો
ફેસાઇ=જગીરદાર
ગાળ=ખરાબ શબ્દ

જુહું=ખોટું
હિત=માયા; ખાર
વખાણ્યો=પસંદ કર્યો
ફખે=જુએ
કાપે=કાપ મૂકે
કાપ=ચીરો
ગલરાયો=અકળાયો
સાચાખોલું=ખરું ખોલ-
નાર

પાઠ ૧૯.

વાધ=ફાટી ખાનારંચટા-
પટાવાળું પ્રાણી
મરકરી=મજાક
પરતાય=દીલગીર થાય
ખચ્યાં=રહ્યાં
સીમ=ખેતર

ગરીબ=પૈસા વગરનો
અમથી=ખોટી; જુડી
ધાળે=દોડી આવળે.
આસપાસ=આજુબાજુ
શરમાઇ=લજવાઈ
ખોટું=ખરાબ; માફું
સાચી=ખરી
રોવા=રડવા
છેતર્યાં=ઠગ્યા
વારે=મદદે
વારે ધાયા=મદદે દોડી
આવ્યા

સપડાય=ફસાય
જુઠાણું=ખોટારું; જુહું
આખર=છેવટ
જન=માણસ

સમજુતી-જે માણસ બીજા માણસની મજાક કરે છે તે માણસ પહેલાં કે પછી ફસાય છે; ખોટારું જલદી જણાઇ આવે છે. અને આખરે તે જુઠો માણસ દીલગીર થાય છે.

પાઠ ૧૯.

જુક્તિ=કળા; યુક્તિ
થોડેપોક મૂકી=મોટે
સાદે લાંટા પાડી
ખચાવે=હિંગારે

આધું=દૂર
એકેકને=દરેકને
કબુલ=કરી માની

પાઠ ૨૦.

ગરીબ=પૈસા વગરનો

અત્ર=અનાજ
લિખારી=જેની પાસે
ખાવા પીવાનું ન હોય
તે; બીજા માગનાર
લજન=ઈશ્વરના સુખ
ગામ્સ તે

ત્રીજા ધોરણનો “સુખગણિત” શિક્ષક અઢી આના. [૯

પુરાં=પુરતાં; જાંઘએ	ભલું=સારું; કલ્યાણ	ઉપયોગી=જરૂરી
તેટલા	પાઠ ૨૧.	હવા=પવન
આધળો=જેને બે આંખે	ધશ્વર=પરમેશ્વર	દામ=પૈસો
દખાય નહિ તે	ભજન=ગુણ ગાવા તે	દીએ છે=આપે છે
ભીખ=માગી ખાવું તે	ચંદ્ર=ચાંદો	પાળે=પોપણ કરે.
પગે અપંગ=પગે ખોડ-	વીસડં=ભૂલું	દેવા=આપવા
વાળો; લુલો; લંગડો	પ્રભુ નામ=પરમેશ્વરનું	સરભવી=પેદા કરી
અપંગ=લુલો; લંગડો;	નામ	સૌ=મધે
આધળો; બહેરો;	અગણિત=ગણાય નહિ	ઠામ=ઠેકાણું
ખોડવાળો	એટલા; ઘણાજ	પાન=પાંદડાં
હયા=મહેરખાની; મહેર	હિંમત=અજવાળુ	સેવક=દાસ
ભગવાન=પરમેશ્વર	કામ=માટે; સારૂ	હામ=હિંમત

સમજાવતી—ભગવાનનું ભજન ભૂલીશ નહિ. હું કદી પણ ભગવાનનું ભજન ભૂલીશ નહિ. પરમેશ્વરે અજવાળાને માટે ચંદ્રમા, સુરજ અને ગણાય નહિ એટલા તારા બનાવ્યા છે. હું કદી પણ ભગવાનનું ભજન ભૂલીશ નહિ. [૧] ધણી જરૂરી જે હવા તે તે આપી છે, તેના કંઈ પૈસા બેસતા નથી. હું કદી પણ [૨] તું વરસાદ વડે અનાજ આપે છે અને બધા છવોનું પોપણ કરે છે. હું કદી પણ [૩] દૂધ, દહીં આપવાને માટે તે બધે ઠેકાણું ગાય અને ભેંસને પેદા કરી છે. હું કદી પણ [૪] તે ઝાડ, પાંદડાં, ફૂલ, ફળ, આંખો, ગુલાબ, બદામ વગેરે બનાવ્યાં છે. હું કદી પણ [૫] તમે મહેરખાની કરીમને ધણી વિદ્યા, સુખ અને હિંમત આપો. હું કદી પણ ભગવાનનું ભજન ભૂલીશ નહિ. [૬]

૧૦] ચોથા ધોરણનો “મુખગણિત શિક્ષક” ચાર આના.

પાઠ ૨૨.	મન=મરજી; ખુશી	ફેણુ=સાપની પહોળી
સરદાર=ઉપરી [વિચાર	મણા=ખામી; ખોડ	કરેલી ગરદન
રવનું=બંધમાં આવતા	ઉંદરીઉં=ઉંદર પકડવાનું	છાલાઇ=ધસાઇ
જંગલમાં=વનમાં	પાંગરું	વળગીને=ખાઝીને
હરણી હરણની માદા	ભોગભોગ=એકાએક	ચટકા=ડાંખ
ફૂંપાળું=શોભીતું;	પાર=છેડે	ભોંય=જમીન
ઉપાડી=ઉંચકી	લલે=હાલ; દશા	પછાડી=અક્ષણી
એકદમ=તરત	સાર-આળકાએ મોટાની	વાસ=પીમળ
છલંગ=દ્રાળ	શિખામણ માનવી	પછાડા=તરફડીઆ
દેવતાઇ=દેવના જેવો	પાઠ ૨૪.	અંતે=આખરે; છેવટે
પુરુષ=માણસ	કાંઠા=કિનારા	જોરાવર=જખરો
પાઠ ૨૩.	પોલ=પોલાણ	જીવલીધો=મારી નાખ્યો
ઉંદરી=ઉંદરનું બચ્ચું	દર=કાણું; સાપ; ઉંદર,	ઝાઝા=ધણા
રસોડું=રસોઇ કરવાની	મંકોડા, કીડી વગેરેને	નખળા=જોર વગરના
જગા; રાંધણી	રહેવાનું ઘર	વેર=અદાવત
ભરાઇ=સંતાઇ	ઝેરી=ઝેરવાળો	નાગ=ફેણુવાળો સાપ
ભાત=ખાઈલા ચોખા	પંખી=પાંખવાળા જના-	પ્રાણુ=જીવ
ખાવાનું=ખોરાક	વર: (ચકલી, પોપટ	સાર-કોઇને હલકું ગણી
સારાં=ભલાં	કાગડા વગેરે પંખી	તિરસ્કાર કરવો નહિ,
ઉપલા=ઉપરના	કે પક્ષી કહેવાય)	તેમજ પોતાની શક્તિ
ખાકું=કાણું	કુંદાડા=કૂંડ અવાજ	વધારે છે એમ ધારી
પાળી=એપડવાળી રોટલી	કરવો તે	અંહકાર કરવો નહિ.

સમજુતી-જોર વગરના પણ ધણા માણસ સાથે કોઈ પણ

બીજા ધોરણના “અંકગણિતનાં મનોચરન” પાંચ આના. [૧૧]

દિવસ વેર કરવું નહિ; બુઝો કે આ રીતે ઘણી કાઠીઆએ
મળીને મોટા સાપને પણ મારી નાખ્યા.

પાઠ ૨૫.	મનસુખો=વિચાર	બળવી=પુરી કરી
માઆપની ચાકરી.	માતાપિતા=માઆપ	મહેર=મહેરબાની; દયા
લુલા=લંગડા	તે વાર=તે વખતે	લીલામહેર=મળ; બળી
સેવા=ચાકરી	ધન ધન=વાહ વાહ	વાતે સુખી
અમાપ=ઘણી	સારા=ચાકરી કરે એવા	સાર=જે છોકરા મા-
કે=કહે ધન=પૈસા	સંતાપ=મનનું દુઃખ	આપ તરફ પોતાની
તીરથ=જગત્રા	જે વાર=જે વખતે; જ્યારે	ફરજ બળવે છે, તેને
પારખી=જાણી	આશીશ=ભણું થતો	રમત, ગમત એ
કાવડ=વાંસને બે છેડે	એમ કહેવું તે; દુવા	સુખજ મળે છે.
શીકાખાંધી બતાવેલું તે	ફરજ=પોતે કરવાનું કામ	

સમજીતી—માધવનાં માઆપ ધરડાં, લુલાં, આંધળાં અને
ગરીબ હતાં, તેઓની માધવ ઘણીજ ચાકરી કરતો હતો. [૧]
માધવને બેનાં માઆપે કહ્યું કે અમારા મનની વાત સાંભળ
જે અમારી પાસે પૈસા અને આંખો હોત તો જગત્રા કરવા
જાત. [૨] માઆપનું મન પારખી લઈને તેણે તેમને સુખી
કરવાનું ધાર્યું. જે હું કાવડમાં બેસાડી જગત્રા કરાવું તો
એમનું દુઃખ મટે. [૩] એવો વિચાર કરોને કાવડ બનાવી
અને માઆપને બે બાજુએ બેસાડ્યાં. [૪] પછી ખાંધે કાવડ
ભેરવીને જગત્રા કરવા ગયો, માધવના આ હેતુથી બધાને નવાઈ
લાગી. [૫] આવા છોકરાને સાબાશ છે, અને માઆપને પણ
ધન્ય છે; જે છોકરા સારા હોય તો કંઈ દુઃખ રહે નહિ. [૬]
બધી જગત્રા કરાવીને જ્યારે તે ઘેર ગયો ત્યારે માઆપ પુરથી

૧૨] ચોર્યાસી તાલુકાનો બૃજોળ શિક્ષક બે આના.

થયાં; અને ઘણીજ દુવા દીધી. [૭] છાકરાએ પોતાની ફરજ જાણવી (પોતાને જે કામ કરવાનું હતું તે કયું) તેથી પરમેશ્વરે મહેરબાની કરી. જે માખાપને સુખ આપે, તેને બધી વાતે સુખ થાય છે. [૮]

પાઠ ૨૬	પાઠી=બીજાવાર; ફરીને કંઠણ=અધરૂં	
ચતુરાષ=હોશિયારી	મટાડી=દૂર કરી	જલદી=થોડીવારમાં
કુળે=ભોટવો	નાચતો=ફૂલતો	પાર મુકાય=પુરૂં થાય
આમતેમ=આભુખાભુ	છુપાષ=સંતાઈ	સાર-અફર અને
ફાંફાં=ખોટી મહેનત	કાળે=માટે; સારૂ	ધીરજથી જેવું કામ
દિપાય=છલાજ	કંકર=કાંકરા	થાય છે, તેવું ફાંફ
મૂઠી આવ્યો=જડયો	ધીરજ=સજીરી	મારવાથી થતું નથી.

સમજાતી—ભોટવામાંનું ઉંડું પાણી ઉપર લાવવા માટે કાગડાએ કાંકરા નાખ્યા, તેથી પાણી ઉપર આવ્યું. તે આજ પીકું. [૧] સજીરી ને ડહાપણથી અધરૂં કામ હોય છે તે પણ થોડીવારમાં પુરૂં થાય છે; માટે ભલે તમે બધા કરી જુઓ. [૨]

પાઠ ૨૭.	મલકારી=હસવાજેવું કરી	ડિનો=ગરમ
કપણી=અનાજ ઘાસ	ખેટા=દીકરા	માખણ=ફલીતે વલો.
વેરે કપવાનું કામ	આથમાં=મે હાથની	વવાથી જાશના ઉપર
આથમતા=આથમીજતા	વયમાં	જે ધોળો ને હલકો
વહાઈ=કપાઈ	ખચ્ચી=ખોટી; ચુંબન	ચીકણા પદાર્થ તરી
હાજી=આપના આપ;	લાયું=ખાવાનું	આવે છે તે
ચાના આપ	તાળ=કામ કરવાની	વંતાક=વેગણ
ચીક=અવાજ	શક્તિવાળા	હાડીઆ=સેજથી

મળુરી કરનારા
ભાણુ=સુરજ
ભાણુખૂડે=સુરજ આથમે
ઢાતરકું=અનાજ ઘાસ
વગેરે કાપવાનું લોઢાનું
વાંકું હથિયાર
આસ=ખેતરમાં હજે
કરી પાડેલા આડા
ઉભા લીસોટા
અચ્ચાર=ચાર ચાર
હહાડો આથમે=સાંજે
સાર-ખેડુતનો ખો-
રાક સાદો છે, પણ
તેઓ મહેનતુ હોવાથી
ઘણા મજબુત હોય
છે, માટે આપણે
મહેનત કરવી.

પાઠ ૨૮.

ખજાં=ખજીઆ
પાથરા=કાપીને ભોંયપર
ખાખેલા છોડ
ખજી=કણસલામાંથી

દાણા છુટા પાડવા
માટે લીપી ચોકખી
કરેલી જગા.
ભોર=ઢગલો
ઠાલખો=ખાલી કીધો
હાલરાને=ખજદની હારને
હાલર=ઉંખીમાંથી થઈ
અને છોડા છુટા પાડવા
માટે તેના ઢગલા પર
ખજદને હારખંધ જોડી
ફેરવવામાં આવે છે તે
પગર=કણસલામાંથી
દાણા છુટા પાડવા માટે
તેના પર ઢોરોને ચલાવે
છે તે
પગર ફેરવતી હતી=
ખજદને ફેરવી તેના
પગ વડે ઉંખી કચ-
રાવતી હતી
પટલાણી=પટેલની ખેરી
હિપણી=ઝાટકી
કુંવળ=ધઉંનું ઘાસ
કારભાર=કામકાજ

હરખ=આનંદ; ખુશાલી
હરખ માતો ન હતો=
ઘણીજ ખુશી થતી હતી
હોંસીલી=ઉમંગી

પાઠ ૨૯.

ખેતરમાં કણસલાં
ઘાસ વગેરે કાપવાનું
કામ.
કાપણી=કાપવાનું કામ
આમ=આં તરફ
ઉમંગે=હોંસથી
ખાર માસ=એક વરસ
માસ=મહીનો
ખીરસીને=મૂકીને
સંપે=એક ખીજ સાથે
સદાય=હંમેશા; નિત્ય
ઉભરાયો=ઘણો થયો
સુંદર=સારો
કાલ=પાક
લઘએ=છોડપરથી લઘ
લઘએ
ખંત ધરી=કાળજી રાખી

૧૪] સુંબઈ ઇલાકાની બૂગોળની પ્રશ્નોત્તરમાળા ૪૧૧ આના.

કાં=શા માટે	અનાજ છુટું પાડવાની	કોળી=બાચકો; નાની
કુંડાં=જુવાર, બાજરીના	જગા; મોટી ખળી	પુળી
કણસલાં	હૈયે-મનમાં; હૈયામાં	આ પાસ=આ બાબતું
આમ=આવી રીતે	હામ=હિંમત	વાળુ=રાતનું જમવાનું
ખળાં=કણસલામાંથી	લણુળી=લણવાનું કામ	

સમજુતી—હે બાળકો! તમે બધાં આમ આવો; આપણે હાંસથી કાપણીનું કામ કરોએ જુઓ, પેલી વાદળી આ વરસીને ચાલી જાય છે, એ બાર મહીનાનું અનાજ આપે છે, ને હંમેશાં એક બીજા સાથેજ રહેછે. હે બાળકો ૦ [૧] ખેતરમાં કેવો સારો થયો પાક થયો છે. ચાલો આપણે કાળજી રાખીને કાપી લઈએ શું કરવા કાલ કરીએ? વાર લગાડીએ? હે બાળકો ૦ [૨] હાથમાં દાતરડું વાંકું લઈને આ પ્રમાણે કણસલાં કાપો; અને તેનો ખળીમાં લઈને ઢગલો કરતાં મનમાં હિંમત રાખો. હે બાળકો ૦ (૩) અનાજ લણવાનું કામ પૂરું થયું. હવે બધાએ ઘાસ કાપો અને ઘાસના ચાર બાચકા લઈને આ બાજીએ મૂકો હે બાળકો ૦ (૪) આપણે પૂળા બાંધી ગાડામાં નાખી કામ પૂરું કરીએ, પછી ઘેર જઈને વાળુ કરીને બધાએ પરમેશ્વરનું ભજન કરીએ. હે બાળકો ૦ (૫)

પાઠ ૩૦.	તૈયાર=કણસલાંથી ભરેલાં	ઉપણીએ=ઝાટકીએ
ખળાં=કણસલામાંથી	અનાજ=દાણા	કુંસાં=ફેતરાં; છોડાં
અનાજ છુટું પાડવાની	છુટું=જુદું	કોથળા=ગુણો
જગા; ખળીઓ	સરસ=સારા	સાથ=સાથે
આ વાર=આ વખત	પિલાય=કમડાય	હાથોહાથ=એક બીજાની
સેનેખાય	કણુ=અનાજના દાણા	મદદથી

ખેડુત=ખેતી કરનાર | મહેનત=મજૂરી | ફળ=ફાયદો; લાભ
 સમજુતી—હે છોકરાઓ ! હમણા આમ આવો. જુઓ
 . ખળીઓ તૈયાર દેખાય છે; ચાલો આપણે આજે કુંડાંમાં
 રહેલા અનાજના દાણા છુટા પાડીએ. (૧) જેમ બજારો ગોળ
 ફરતા હોય તેમ આપણે સૌ ફરીએ, જે કુંડાં સારી પેઠે
 કચડાય તો તેમાંથી અનાજના દાણા તરત છુટા પડે. (૨) આવી
 રીતે બધું અનાજ આપણે ટોપલામાં ભરીએ અને ઝાટકીએ;
 જુઓ ફેાતરાં ઊડી જાય છે, ને બધા દાણા નીચે વેરાય છે.
 (૩) આપણે સાથે કોથળાઓ લઈ તેમાં આવી રીતે હાથોહાથ
 અનાજ ભરીએ. જે આપણે ખેડુતનું કામ કરીએ તો
 અપણને આજે મજૂરીનું ફળ મળે. (૪) .

પાઠ ૩૧.	અજવાળું=ઉભસ	હમણાં=હાલ; આ વખત
અંદ્રમા=ચાંદો	ઝાંખો=તેજ વગરનો	તળાવ=પાણી ભરાઈરહે
મેદાન=ખુલ્લી સપાટ	ઝગઝગે=ચળકે	તેવો મોટો ખાડો
જમીન	પાઠ ૩૨ ભાગ ૧.	નદી=મીઠા પાણીનો વ-
નીચે ઉતરી ગયો હતો=	ઝોટલો=ધરને લગતો	હેતો મોટો વહેજો
દેખાતો બંધ થયો હતો.	ચોતરો	પવન=વા; વાયરો
આથમે=દેખાતો બંધ	ઢંકાઈ=દબાઈ; છુપાઈ	પાઠ ૩૨ ભાગ ૨.
થાય	ફેારાં=છાંટા	થોબ્યાં=અટક્યાં
બપોર=દહાડાના બાર	જર=ખપ; ઉપયોગ	ચોકખી=સાફ
વાગતાનો વખત	પાલો=કુમળાં પાંદડાંનો	ગામડું=નાનું ગામ
રાત=સુરજ અસ્થા	જથો	છાડી=મૂંઠી
પછી તે પાછો ઊગે	ખી=ખીઆં	રેલો=પ્રવાહી પદાર્થનું
ત્યાં સુધીનો વખત	શાચી=નરમ	વહેવું તે

૧૬] હિંદુસ્તાનની ભૂગોળની પ્રશ્નોત્તરમાળા ચાર આના.

રેલમ રેલા=ચારે તરફ
રેલા નીકળવા તે
ખિચારા=ખાપડા
પછડાતા=અફળાતા

તાણા=ખેંચાઈ
ઘેબરીઓ=ઘેબરના
જંવો મીઠા
પરસાદ=ખાવાનું;

જમવાનું
કારેલું=એક જાતનું
કડવું શાક
નેવલે=નેવાંએ

સમજુતી—હે વરસાદ ! તું આવ, જેથી કરીને અમને ઘેબરના જંવું મીઠું ખાવાનું, ઉની ઉની રોટલી ને કારેલાનું શાક મળે. હે વરસાદ તું ઘણા આવ કે જેથી નેવામાં પાણી આવે અમને નદારી છોકરીને દડકાં ખેચી જાય.

પાઠ ૩૩.

રેતી=પથરનો ઝીણો
ભુકો

ભુકો=ઝીણી રજ

મટોડી=માટી

હોળું=માટીવાળું

નીતરું=મેલ વગરનું;
ચોકખું

ધારવાળા=અણીવાળા

તાણી=ખેંચી; ધસડી

ખરે છે=છુટી પડે છે

તળીએ=નીચે

રસ્તો=માર્ગ; વાટ

ચૂસી=શેષી

પાઠ ૩૪.

ભટ્ટી=મોટા ચુલો

સીંચા=ગોડવા

ઈંટવાડો=ઈંટ પાડવા

તથા પકવવાની જગા

કડણ=સખત

પછડાવાથી=અફળાવાથી

ચીકણી=ચિકાશવાળી

(ચિકાશ તણ જાતની

હોય છે (૧) હાથે ચોંટે

એવી (૨) ડાઘા પડે

એવી (૩) તાણતાં તૂટે

નહિ એવી)

કાણાં=ખાકાં

કણુક=કેળવેલો ધઉનો

લોટ

ધાટ=આકાર

ધડો=ગાગરથી નાનું

વાસણ; દોરીઓ

ગાગર=ધડાથી મોટું

વાસણ

કોડી=અનાજ ભરી મૂક-

વાની માટીની બરણી

કોડીઆં=દીવા કરવાના

માટીનાં ચક્કાણાં

ફરતી=ચોગરદમ; અધી

તરફ

પાઠ ૩૫.

ધાતુઓ=ખનીજપદાર્થો;

(ધાતુમાં ચાર ગુણો

ખાસ છે. (૧) ધાતુના

કણો ચળકતા હોય છે.

(૨) ધાતુઓ ભારે હોય છે. (૩) જમીન પર : પડતા ધાતુનો અવાજ થાય છે. (૪) ધાતુમાં ગરમી વધી શકે છે.)	લાલચોળ=લણોજ લાલ એરણુ=સોની, લુહાર વગેરે જે પર મૂકી દીપે છે તે હથોડો=ધાતુઓ દીપવાનું લોહાનું ઓગ્ગર;	રૂપું=ધોળા રંગની કીમતી ધાતુ પિત્તળ=જસત અને તાંબાની મેળવણીથી બનેલી પીળા રંગની ધાતુ
લુહાર=લોહાનો ધાટ બનાવનાર	મોટી હથોડી દીપ્યો=ધડ્યો	તાંબું=લાલ રંગની ધાતુ કલાઇ=ધોળા રંગની ધાતુ
ધમણુ=દેવતા કુંકવાનો સંચો	જતરડો=તાર ખેંચવાનું હથિયાર	(એ રૂપા કરતાં નરમ હોય છે.)
સળીઓ=ગળઓ	સોનું=પીળા રંગની ધાતુ	સીસું=ધોળામેલારંગની ધાતુ
ખૂબ=ધણો		

સોનું, રૂપું, તાંબું, લોહું, સીસું, જસત, કલાઇ, અને પિત્તળ એ ધાતુઓનું ઓળખાણ કરાવવું અને તેનો તફાવત સમજાવવો.

પાઠ ૩૬.

નાણું=ચલણી સિક્કો	અધેલો=અડધો પૈસો;	કિંમતનો રૂપાનો કે નીકલનો સિક્કો
શેઠ=શાહુકાર	દોઢપાઈ; દોઢપાઈની કિંમતનો તાંબાનો સિક્કો	બેઆની=બે આનાની
પૈસો=ત્રણ પાઈની કિંમતનો તાંબાનો સિક્કો;	રૂપીઓ=સોળ આનાની	કિંમતનો રૂપાનો કે નીકલનો સિક્કો.
સવાકા; દોઢીઠ	કિંમતનો રૂપાનો સિક્કો	
હથુ=બે સવાકાની કિંમતનો તાંબાનો સિક્કો;	અડધો=આઠ આનાની	મહોર=પંદર રૂપીઆની
બે સવાકા; અઢીકા	કિંમતનો રૂપાનો સિક્કો	કિંમતનો સોનાનો સિક્કો; ગેણી
	પાવલી=ચાર આનાની	

૧૮]

ખીજી ચોપડીના અર્થ ચાર આના.

આની=ચાર સવાકાની	૧૫ રૂપીઆ=એક ગેણી;	૧૬ આના=૧ રૂપીઆ
કિંમતનો નીકલનો	મહોર	૩૨ ઢલુ=૧ રૂપીઆ
સિક્કો	૨ અડધા=૧ રૂપીઆ	૬૪ સવાકા=૧ રૂપીઆ
વટાઆ=છુટા પૈસા	૪ પાવલી=૧ રૂપીઆ	૧૨૮ દોઢપાઈ=૧ રૂપીઆ
લીધા	૮ ખેઆનાની=૧ રૂપીઆ	૧૮૨ પાઈ=૧ રૂપીઆ

સૂચના—નાણાંની ધાત પહેલા ધોરણના “મુખગણિત શિક્ષકમાં” જુઓ.

ટીપ—પૈસાને કાઠિઆવાડમાં કાવડીઉં; ગુજરાતમાં જઈ; સુરતમાં સવાકા; અને મુખમાં દોઢીઉં કહે છે.

પાઠ ૩૭.

કુહાડી=લાકડા ફાડવાનું	નાકું=કાણું	વાડી=ફૂલ ફળવાળી
લોઢાનું ઓળર	અણી=નાણો ભાગ	જગો; નાનો બાગ
સોચ=લુગડાં સીવવાનું	ચળકાટ=ઝળકાટ	માળી=ફૂલ વેચનાર;
લોઢાનું ઓળર	મોટાઈ=વડાઈ	છોડ ઉછેરનાર
લકડફોડા=લાકડા ફાડનાર	કોદાળી=જમીન ખોદવાનું	ફૂલઝાડ=ફૂલ થાય તેવા ઝાડ; છોડ
તકરાર=રકઝક; વલવાડ	લોઢાનું ઓળર	કચારા=આસપાસ પાળ
ધાર=અણીદાર કોર	વઢી=લઢી	કરેલી હોય એવી જગા
ચીરું=ફાડું	દીકરી=છોકરી	ચોરસ=ચાર ખુણાવાળો
મુદર=કુહાડીના માથા પરનો ભાગ; કુહાડીનો ઉપલો ભાગ	પેદા થયા=નીકળ્યા	આકાર
તોલે=બરાબર	સાર—આ દુનિયામાં બધી વસ્તુઓ ઉપયોગી છે; માટે કાષ્ટએ બડાઈ મારવી નહિ	ગલગોટા=એક જાતનું લાલ, પીળા રંગનું ફૂલ
	પાઠ ૩૮.	ફળે છે=ફળ આપે છે.
		ફાડમં=ફાડમડીનું. ફળ

ત્રીજી ચોપડીના અર્થ પાંચ આના. [૧૬

જમરૂખી=જમરૂખનું	પાડતો	ભાગ જે પર નળીઆં
ઝાડ	નીક=પાણીજવાનોરસ્તો	હોય તે
પક્ષી=પંખી	લીલાંછમ=ધણાંજ લીલા	વીટળાઈ=લપેટાઈ
ડાળી=થડમાંથી નીકળેલો	પાક ૨૯.	આરીઆના=કુમળા
ફાટો	છોડવા=નાના છોડ	ચીલડાના
લાંખી ગોળ=લાંબગોળ	ઉખેડી=મૂળમાંથી ખેચી	દારડી=દોરી
મધપુડો=મધમાખીને	મુળીઉં=મૂળ	આંતરે=છેટે
રહેવાનું ઘર	દાંડી=ડાળી	ગાંડા=ગાંડ
મધમાખી=મધ બનાવ-	કળી=ખીલ્યા વગરનું ફૂલ	પાક ૪૨.
નારી માખી	જીવતા=જીવવાળા	કેરી=આંખાનું ફળ
મધ=મધમાખીએ ફૂલ-	પથરાય=ફેલાય	ભોર=આંખા આમલીનાં
માંથી ચૂસેલો રસ	વેલા=ભોંયપર પથરાતા	ઝીણું ફૂલ
કોસ=કુવામાંથી પાણી	છોડ	ભાર=વજન
ઝાઢવાનો ચામડાનો	પાક ૪૦.	નીચી નમની=લચી જતી
કોથળો	આંખો=કેરીનું ઝાડ	ગોટલો=આંખાનું બી
આંખો રામ=કોસ ઉપર	ફૂટેલા=નીકળેલા	ગોટલી=આંખાના બીનું
આંખો	ટટાર=સીધા	દાંકણ
થાળું=કુવાના મથાળા	છાલ=ઝાડની ચામડી	ઘોળજે=દાખી દાખીને
પર પાણી ભરવાને	મેજ=ટેબલ	પોચી કરજે
દાળ પડતું બાંધેલું તે	પાક ૪૧.	ભગવાને=પરમેશ્વરે
ભલકરતો=લહેકરીજુએ	ગલકી=ગલકાનો વેલો	જતન=સંભાળ
	વળગી=બાઝી	ઢીચો=પોચો
	અપર=ઘરનો ઉપરનો	ડીંડું=ડીયું

૨૦] ચોથી ચોપડીના અર્થ સાદા સાત આના.

પાઠ ૪૩.

ધીમે=હળવે
હીડે=ચાલે
સતો=ભોં ભોં કરતો
સામી થાય છે=લડવાને
તૈયાર થાય છે
અમળાધને=વળખાધને;
થરડાધને
જડખાં=ડાખાં
વાગોળવું=ખાધેલું પાણું
મોંમાં લાવી ચાવવું તે
નિરાંતે=સુખે; નચિંતે
ઉપાડે=ઉચ્ચે
ખરી=ગાય, ભેંસ વગે-
રેના પગના તળીઆનું
હાડકું
ફાટ=ચીરો
ખાડા=ખાખોચીઆ
જોરાવર=જખરી
વગડાઉ=જંગલી; જંગ-
લમાં રહેતારી
પુરી પડે=હફાવે; ખર
આવે

પાઠ ૪૪.

લાગ=દાવ; વખત
ટોળામાંથી=જ્યામાંથી
છટકી=નાસી
કુંગરા=નાના ટેકરા
ચારો=લીલું ઘાસ
માંડી=ગોઠવી; મૂકી
ઠરતી=થોભતી
કુદકો=છલંગ; ઠેકડો
ચતુપાટ=ખરાખર ચતુ
ભરવાડા=ધેટાં; બકરાં
ચરાવનાર
ફેર=ફરક; તફાવત
મજબુત=જોરાવર
આખા=થોડા
ઊન=ધેટાના વાળ

પાઠ ૪૫.

મીઠું=મિઠાશવાળું
ગુણુ=ફાયદો
ઠંડું=ટાડું
હિતું=ગરમ
ખગડી જાય=ફાટી જાય

ચાકળું=મેલ વગરનું;

માંજેલું
આંચળ=થાન
મેલ=કચરો
ઢાણો=અડદ; ચુવાર વગેરે
જાણસો=વસ્તુઓ; ચીજો
છાશ=દહીંમાં પાણી
નાખી વસોવવાથી
બને છે તે
નાવીને=ગરમ કરીને
શિખંડ=દહીંમાં ખાંડ
નાખી જણવાથી બને
છે તે
લોચો=લપકો
માવો=ફૂધને ખાળી
ખાળીને લોચા જેવું
કરેલું તે
પેંડા=માવામાં શુરં
નાખી ગોળી બના-
વેલી તે
તર=મલાઈ
દૂધપાક=દૂધને ઉકાળી
ખાંડ ચોખા નાખી
બનાવેલો તે

ખાસુદી=માવો થતાં
પહેલાં બુઝં નાખી
ખનાવેલો પદાર્થ

પાઠ ૪૬.

ખાણી=જેને જીવ છે અને
જે અહીંથી તહીં
હરી ફરી શકે છે તે

ઉદ્ધી=હેવટની

ઠાઘીઓ=કુતરાનું નામ છે

સલા=મંડળી; ટોળી

ઉપરી=મોટા; વડો

કરાઓ=નક્કી કર્યો

ટીપુ=કુતરાનું નામ છે

ચાલાક=હોશિયાર;

ચંચળ

કારકુન=લખવાનું કામ
કરનાર

ગુપચુપ=મુંગાં

અતે=આખરે

ગંધ=વાસ

શિઆળ=ફાડી ખાનાર

કુતરા જેવું જનાવર

રીઝે=ખૂશ થાય

આસ=ગોસ

અણીવાળા=તીણા

ઠાઠ=ખેવડા દાંત

કરકરા=ખરજટ;

કુટતો=ખહાર નીકળતો

ઘણી=માલીક

જે=જય; ફતેહ

પાઠ ૪૭.

ચાંચ=પક્ષીનું મો

સમડી=એક જાતનું પક્ષી

કબુતર=એક જાતનું પક્ષી

કોડા=પેટે ચાલનાર

જીવડાં

જીવડાં=જંતુ; નાના જીવ

માળા=પક્ષીનાં ઘર

ખતક=સફેદ રંગનું પાણી

તથા જમીન પર

રહેનાર પક્ષી

જળાકૂકડી=પાણીમાં રહે-

નાર કુકડી

પાઠ ૪૮.

પાંજર=પીંજર

ભૂખ્યો=ખાધા વિનાનો

તરબુચ=એક જાતનું ફળ

કકડો=કુકડો

કા કા=કાગડાનું બોલવું

જીવજંતુ=નાનાં જીવડાં

કેઠેલું=સળી ગએલું;

બગડી ગએલું;

સડેલું=સળી ગએલું;

જીવડાં પડેલું

લાલ=રાતી

છેડેથી=નાકેથી

ભાવ્યું=પસંદ પડ્યું

કૂદતો=કુદકા મારતો

ચાક્ર=ધરતી વચમાંની

છાંખ ધ ખુલ્લી જગા

પાઠ ૪૯.

રકાખી=તાસક

હલાવ્યું=એક રસ ક્યું

વાહ=શાઆશ

નારંગી રંગ=નારંગીના

જેવો રંગ

સરખે ભાગે=ખરાખર

પાઠ ૫૦.

પારજી=લાકડાના ચોક્ક

ઠાનું ઘોડીઉં

ઝોળી=ચાર છેડા બાંધી

લઈ વચમાંથી બુલતો	ગોઠડી=નાનું ગોઠડું	પધારવું=ખેસાડું
રાખેલો લુગડાનો કકડો	હીર=રેશમ	ચીતરેલ=ચીતરેલી
પાસું=ખાનુ	કુલાવવા-હલાવવા	પઢાવું=શીખવું; લખાવું
પાંગરા=ઝોળીને બેરવ-	હાલરડું=ખાળકને ઉંઘાડ-	ભોરલો=ભોર
વાની લાકડીઓ	વાનું ગીત; હાલો	મઢાવું=જડાવું
હોયણું=ઝોળી બાંધવાની	ધુમણુ=પારણા કે ઘોડી-	મખમલ=એક જાતનું
દોરી	આમાં સુવાડીને ગાતાં	સુંવાળું કપડું
ઝાપડી=ખંખેરી	ગાતાં દોરી ખેંચી	તળાઈ=ગાદલું; ગદેલો
મોલ=ઘોડીઆની વચ-	હીંચકા નાખવા તે	તાજી=નવી
માંનો આડો થાંભલો	ગીતે ધુમણુ ધાલું=હા-	ચિનાઈ=ચીન દેશમાં
બેરવ=વળગાડ:	લરડાં ગાઈ હીંચકા	બનેલી
ભમરી=લાકડાની કુંદડી:	નાખું	સેન્ને=પથારીએ
ચકરડી	રંગીત=રંગીલો	ખીજાવું=પાથરું
પાયા=પગ	પોટો=સૂઓ	હીંચોળું=હીંચકા નાખું
પોચી=સુંવાળી; નરમ;	હુંતે=વહાલથી	ધેરાંધેરાં=મધુરાં મધુરાં
ખૂંચે નહિ એવી	કુલાવું=હીંચકા નાખું	લાડકડા=લાડકા; બહાલા

સમજાવી—હાલરડું વહાલું લાગે છે. હો મારા લાઈને (છોકરાને હાલરડું વહાલું લાગે છે; તેથી હું ગીત ગાતાં ગાતાં દોરી ખેંચીને હીંચકા નાખું. હે રસીલા તમે રંગેલા પારણામાં સુખ જાઓ, તો હું તમને ઘણા હેતથી હીંચકા નાખું. લાઈને પારણે ભમરીઓ જડાવું અને પુળીઓ ખેસાડું, લાઈને હાલરડું વહાલું લાગે છે. (૧) પારણે ચીતરેલી ચાંચની ચકલી અને લણતો હોય તેવી રીતે ચોપડ

હિંદુસ્તાનની ભૂગોળની પ્રશ્નોત્તરમાળા ચાર આના. [૨૪

એસાડું; ભાઈ તારે સારી રીતે રમવા માટે મોરને સોનાથી જડાવું. ભાઈને હાલરડું વહાલું લાગે છે. (૨) પારણાખ મખમલ અને મશરૂની નવી તળાઈઓ પથરાવું અને તેના ઉપર ચપાના ફૂલની તરેહવાળી ચિનાઈ ચાદર પાથરું; ભાઈને હાલરડું વહાલું લાગે છે. (૩) મારા વહાલા ભાઈ, હું પારણે રેશમની દોરી બાંધી તને હીંચકો નાખું અને તને ઉંઘ આવે એવાં મીઠાં ગીત ગાઉં; હું લાડકડા ભાઈ તમે ઉંઘીને ઊઠશો ત્યારે તમારા ગજવામાં ખાવાનું ઘાડીશ. (મતલબ કે ઉંઘીને ઊઠ્યા પછી તને ખાવાનું આપીશ) ભાઈને હાલરડું વહાલું લાગે છે (૪)

ડિલ માટે સૂચના.

૧. છોકરાને ઉંચાઈના પ્રમાણમાં, સીધી હારમાં એકેક હાથને છોટે, બે પગ વચ્ચે ૪૫ અંશનો ખુણો રહે એવી રીતે ઉભા રાખવા, પછી નંબર આપવા.
૨. નંબર બોલતી વખત દરેક છોકરો પોતાની નીચેના છોકરા તરફ મોં કરી નંબર બોલે.
૩. શિક્ષકની સામે ઉભેલી હારના છોકરાઓએ પિતાના જમણા હાથ તરફથી એટલે શિક્ષકના ડાબા હાથ તરફથી નંબર બોલવાની શરૂઆત કરવી.
૪. આગળ કે પાછળ ખસવામાં પ્રથમ ડાબો પગ ઉપાડવો.
૫. એક હારની બે હાર કરવાની રીત નીચે પ્રમાણે
 ૧. છોકરાઓને એક, બે; એક, બે; એ પ્રમાણે નંબર આપવા.
 ૨. બેડી નંબરે એક હગલું આગળ.

૨૪] સુબંધ હલાકાની ભૂગોળની પ્રશ્નોત્તરમાળા ૪૧૧ આના.

૩. બેકી નંબર એક ડગલું જમણી તરફ. આ સુજળ હુકમ કરવો.

૬. એક હારની ત્રણ હાર કરવાની રીત નીચે પ્રમાણે
૧-છોકરાએને એક, બે, ત્રણ; એક, બે, ત્રણ; એ પ્રમાણે નંબર આપવા.

૨-એક નંબરવાળા એક ડગલું આગળ.

૩-ત્રણ નંબરવાળા એક ડગલું પાછળ.

૪-એક નંબરવાળા એક ડગલું ડાબી તરફ.

૫-ત્રણ નંબરવાળા એક ડગલું જમણી તરફ.

૭. ડમ્બેલ્સ, કડાં, બારબેલ્સ, વગેરે વહેંચવાની રીત નીચે સુજળ

૧. દરેક હારના છેલ્લા નંબર પાસે ડમ્બેલ્સો મૂકવા પછી છેલ્લા નંબરે બે ડમ્બેલ્સ બે હાથમાં લઈ પોતાની ઉપરના છોકરાને આપવા એ પ્રમાણે દરેક છોકરા પાસે બળબે ડમ્બેલ્સ થશે.

૨. ડમ્બેલ્સ ભોંયપર સામા સીધી હારમાં ઉભા મુકાવવા. ડમ્બેલ્સ વચ્ચે એક વેંતનું અંતર રખાવવું.

૩. ડમ્બેલ્સ મુકીમાં જોરથી દાબીને પકડાવવા.

૪. રમતો આગળાર સુધી કરાવી. બારે ડમ્બેલ્સ પહેલાં મૂકેલાં હતા તે પ્રમાણે મુકાવી દેવાવવા.

૫. એકની કૃતિ પ્રમાણે ૩, ૫, ૭, ૯, ૧૧ની કૃતિ કરાવવી.

૬. બેની કૃતિ પ્રમાણે ૪, ૬, ૮, ૧૦ની કૃતિ કરાવવી.

૭. રમતો પહેલ વહેલી શિક્ષકે જાતે કરી બતાવવી.

૮. સારો મહાવરો થયા પછી છોકરાએને પોતાની એળે બોલીને કરવા કહેવું.

ગુજરાત પ્રાંતની સાં ૭૦૦ પ્રશ્નોત્તરમાળા ત્રણ આના. [૨૫

૯. એક રમત બરાબર સંક્રાંતી ને સાથે કરતાં આવડ્યા
સિવાય બીજી રમત શીખવવી નહિ.

૧૦. દરેક રમત કરાવતાં પહેલાં “તૈયાર” અને “ચાલો”
એવા હુકમ આપવા.

૧૧. “તૈયાર” કહેતાંની સાથે ઓકરાઓએ ડમ્બેલ્સ લેવાને
તૈયાર થઈ રહેવું.

૧૨. “ચાલો” ના હુકમની સાથે ડમ્બેલ્સ લઈ હાથ સીધા
લટકતા રાખી ઉભા રહેવું.

ડમ્બેલ્સની ડિલ.

હેતુ-છાતી તથા હાથના સ્નાયુ ખીલવવાનો.

રમત ૧ લી-(૧)બેઉ હાથ ઉંચા (૨)બેઉ હાથ નીચા.

રમત ૨ જી-(૧) જમણા હાથ ઉંચા, ડાબા હાથ લટકતોજ
રહેવા દેવો (૨) એકથી ઉલટું.

રમત ૩ જી-(૧) બેઉ હાથ ઉંચા. (૨) બેઉ હાથ ખભાની
સીધી લીટીમાં (મુઠ્ઠીઓ આકાશ તરફ)

રમત ૪ થી-(૧) બેઉ હાથ સામા (મુઠ્ઠીઓ આકાશ તરફ)
(૨)બેઉ હાથ ખભાની સીધી લીટીમાં(મુઠ્ઠીઓ
આકાશ તરફ.)

રમત ૫ મી-(૧) બેઉ હાથ ખભાની સીધી લીટીમાં (મુઠ્ઠીઓ
આકાશ તરફ) (૨) બેઉ હાથ કોણીમાંથી
વાળી મુઠ્ઠીઓ ખભાને અડકાવવી.

રમત ૬ ઠી-(૧) બેઉ હાથ સામા મુઠ્ઠીઓ આકાશ તરફ
(૨) બેઉ હાથ કોણીમાંથી વાળી મુઠ્ઠીઓ
ખભાને અડકાવવી.

૨૬] સુરત જિલ્લાનો “મૂળોગ શિક્ષક” ત્રણ આના.

૨મત ૭મી-પગ વચ્ચે એક ટુટનું અંતર રખાયવું (૧) બેઉ હાથ જમણી તરફ તીરકસ લંબાયવા (ડમ્પેલસ ઉભા રહે એવી રીતે) આ વખતે ડાબા પગની એડી ઉંચી કરવી (૨) એકથી ઉલટું.

૨મત ૮મી-(૧) જમણા હાથ જમણી તરફ તીરકસ લંબાયવો અને ડાબા હાથની મુઠ્ઠી છાતી આગળ (જમણા હાથ ને ડાબા હાથ તીરકસ લીટીમાં રહે તે પ્રમાણે) (૨) એકથી ઉલટું.

૨મત ૯મી (પગ પહેલાં હુતાં નેમ (૧) જમણા હાથ સામા ડમ્પેલસ ઉભો રાખવો. ડાબો હાથ પીડગમ પાછળ ખેંચવો. (૨) એકથી ઉલટું.

૨મત ૧૦મી-(૧) બેઉ હાથ સામા (ડમ્પેલસ ઉભા રાખવા) (૨) બેઉ હાથ પાછળ પીડગમ ખેંચવા, મુઠ્ઠીઓ છાતીના પાસાને અડકેલી રહે એવી રીતે રાખવી.

પાઠવાર અધરા શબ્દો તથા જોડાક્ષર.

દિવાળી	લીંચેયું	ફૂટે	રવિવાર	રંહ્યા
અક્ષર	સાથીઆ	ત્રીજો	ગુરુવાર	પાટીઉં
જિઠ્યાં	લુગડાં	શુક્રવાર	મુસલમાન	ફૂલઝાડ
નિશાળ	ઢાંરખાતું	છેલ્લો	શનિવાર	ધંટ
સઘળાં	ફટાકડા	વિધે	અઠવાડીઉં	બેઠક

પહેલીના “ ડિક્શન શિક્ષક ” અઢી આના. [૨૭

સીસી	અંગરખી	આખ્યા	બોલાવ્યો	જુત્યો
ચિત્રો	લેંધી	અડાડ્યો	ઉતર્યા	સઢવાળી
ઠાંગેલાં	સુરવાલ	દસમું	ગાદી	કાંચળી
લખોટાનું	ફળીઆના	બેસશે	પીરચ્યા	પરીક્ષા
કખાટ	ઘાઘરી	કંસાર	બળબે	દેડકાં
કુતરો	ઓઢણી	કઢી	આશોપાલવ	દહાડો
દાડમ	ચોકખાઈ	વહુ	શંભુભાઈ	ધડાધડ
માટીનાં	ચોકખા	ભત્રીજો	વિના	પ્રાણીઓ
અઢી	ધૂળમાં	કહેવાઉં	પૌંઆ	દુઃખ
નિશાળીઆ	ડીલ	મસિઆઈ	વધારેલાં	નુકસાન
શિખામણુ	ગંદી	દૂધભાઈ	લીંબુ	ખીજ્યા
ઈવર	નહિ	સાસુ	નારંગી	માધુ
જાન	ફેદલા	સર્વે	લાડુ	છુંદાય
નિત્ય	ધોવડાવવાં	દુખડાં	શેરડી	છુંદે
દાતણુ	ગંદવાડ	ભૂલી	બેસીશું	દુઃખ
નાદ્યા	કવિતા	ખૂશ	શેતરંજી	ઢાર
કહ્યું	દીલમાં	ઉંઘાડવાને	પાથરણું	કહ્યું
જુહું	વરસગાંઠ	ઓસડ	પાંદડાં	ઉપરાંત
શિક્ષા	ભાવ્યો	ત્યાં	વાડકો	નક્કી
ટોપી	કચો	બોલ્યો	ચટણી	છુટ્ટો
ધોતલી	કચારે	પ્રમાણુ	તૈયાર	છુટ્યો

૨૮] ચાથા ધોરણનો “ મુખગણિત શિક્ષક ” ચાર આના.

મૂકયું	નુકસાન	પ્રભુ	હંમેશાં	સૂઝી
તયાર	બુઠાણું	અગણિત	કાંઠા	મટાડી
સમજ્યો	બુઠો	ઉભાસને	કુંડાડા	છુપાઈને
હોશિયાર	શિઆળ	અન્ન	બિડાડી	કુંજતું
છૂટશે	દેડકાં	દૂધ	ઉંદર	ધીરજ
મૂકું છું	બુકિત	દહીં	છુદી	સૌ
શાખાશ	સાંભળતાં	ફૂલ	ઠેકાણે	પટેલ
અપુ	માંધ્યું	સ્વપ્નું	ચટકા	દહાડો
ગમ્યો	અહીંથી	શિકાર	લીધો	આથમતા
આણ્યો	રસ્તામાં	ખચ્યું	લુલાં	વઢાઈ
પૂછયું	હુઃખ	દોડાવી	આંધળાં	વઢાશે
દેશાઇ	અન્ન	માંડયું	તીથં	સાદ
લલ્લુ	ભૂખ્યો	દીધું	મનસુખો	ખચીઓ
વખાણ્યો	ભિખારી	પુરુષને	પિતા	ચચાર
ઊંચો	પૂછયું	પરમેશ્વર	હેતથી	ગાડું
મશ્કરી	પૈસા	ઉંદરડી	સંતાપ	ભર્યા
પસ્તાય	આખ્યા	ભાંડારીઉં	આશિષ	પહોંચ્યાં
ખચ્યાં	ઇશ્વરનું	રોટલી	પ્રભુએ	ઊતર્યા
ખૂમો	વિધા	લાડું	ચતુરાઇ	ઠાલવ્યો
ખેડુત	ચંદ્ર	બિલાડી	માર્યાં	પલટાણી
છેતર્યો	વીસડં	ઉંદરીઉં	ઉંડું	દગલા

ત્રીજા ધોરણનો “ મુખગણિત શિક્ષક ” અઢી આના. [૨૬

ખૂશ	પાતળો	ઢેપું	ટિપાય	વઢી
હોંસીલી	અંધારી	પત્થર	ટિપાઈ	દુઃખ
ઉમંગે	ઝગઝગે	ખ્યાલું	ઓળખાવ્યા	કચારા
વાદળીઓ	ત્રીજો	નીતરું	ઓછાવત્તા	ત્રિકોણ
વાંકું	ખેસાડયાં	રસ્તા	ધાતુઓ	ગલગોટા
દાતરડું	લાગ્યાં	મટોડી	સીસું	દાડમ
ઢગલો	ઢંકાઈ	ડહોળું	જસત	કાણાંવાળું
હૈયે	મોઢા	ચૂસે	નાણું	લટકતું
લણુતાં	ભોંયમાં	ભટ્ટી	કાઢયાં	મધપુડો
સર્વે	હમણા	સીંચ્યાં	ઢગલી	લીલાંછમ
વાળુ	તળાવ	ચખ્યુ	પૈસા	વચ્ચે
ધંધર	થોડ્યાં	નાખ્યું	ઢણુ	મુળીઉં
છટું	રહ્યાં	દહાડો	રૂપીઓ	દાંડીઓ
પિલાય	ચોકખી	છંટવાડો	વટાવ્યા	ડાળીઓ
ટોપલામાં	રેલમરેલા	ખોદતાં	પંદર	પાંદડાં
ઉપણીએ	ખોદતું	ભટ્ટીમાં	કુહાડી	સમન્સે
ડુંસાં	કાઢવ	મૂકયો	લક્ષડફેડા	ઉખડી
કોથળીઓ	ખિચારા	પિત્તળ	ફાટફાટ	ઉંડાં
ચંદ્રમા	પછડાતા	હથોડા	ચળકાટ	મૂળમાંથી
ત્યાંસુધી	ઘેળરીઓ	ટીખ્યો	કોદાળી	ફૂટેલાં
અજવાળું	ઢેડકે	જતરડામાં	સાંભળતી	ટટાર

૩૦] ત્રીજીનો “ ડિક્ટેશન શિક્ષક ” ત્રણ આના.

ખુરમી	શીંગડાં	ચોકખું	ડીલે	હલાવ્યું
લીલુંછમ	લાથું	જણસો	પુછડીઓ	હળદર
ચઢયા	તૂટી	દહીં	ઈંડાંમાંથી	નાંખુડો
પથરાઈ	નિરાંતે	શિખંડ	બચાં	ગોદડીઓ
વીટળાઈ	જડખું	દૂધપાક	નેડાએલાં	હાલરડું
ઉખેડયો	વગડાઉ	ખાસુદી	જળકુકડી	રસીલા
બતાવ્યો	પત્થર	ચરમા	પોપદ	પઢાવું
હુંકાં	છટકી	પ્રાણી	પાંજરું	મશરૂની
દોરડી	ફૂંટવું	છેલ્લી	લુચ્યા	ચિનાઈ
દોરડા	ગબડયું	પસંદ	કર્યો	ફૂલડાં
ઊંઘમાં	ચત્તુંપાટ	ઢાઢ	જીવજંતુ	ખિછાવું
ગોટલો	મોઢું	જડખાં	સળેલું	હિંચોળું
જતન	મજબુત	ઊંઘનાં	આણ્યાં	ઊંઘીને
ચૂમી	ડંકું	ફૂટતો	પડીકાં	ઘાલીશ
ભેંસ	દોહા	ઘણી	ખ્યાલાં	
હીંડ	વાસણ	પંખી	લોટામાં	

પહેલી ચોપડીનો ડિક્ટેશન શિક્ષક અઢી આના.

પહેલા ધોરણનો મુખગણિત શિક્ષક ૧૧૧૧ આના.

છગનલાલ મોતીરામ શાહ. શાહપોર-સુરત.

મેસર્સ. સી. ડી. શાહ એન્ડ કો કૃત.

બાળવર્ગની નોટ બે આના.

પહેલીના અર્થ અઢી આના જેમાં:—અર્થ, કવિતાની સમજુતી, પાડનો સાર, અથરા શબ્દો, જોડાક્ષર, ડમ્પેક્સની ફિલ વગેરે.

બીજીના અર્થ ચાર આના જેમાં:—અર્થ, કવિતાની સમજુતી, પાડના સવાલ, પાડનો સાર, બંગોળા, પાડવાર અથરા શબ્દો, જોડાક્ષર, કડાંતી ફિલ વગેરે.

ત્રીજીના અર્થ પાંચ આના જેમાં:—અર્થ, કવિતાની સમજુતી, પાડના સવાલ, પાડનો સાર, બંગોળાના સવાલ, પાડવાર અથરા શબ્દો, જોડાક્ષર, કડાંતી ફિલ વગેરે.

ચોથીના અર્થ સાડા સાત આના જેમાં:—અર્થ, કવિતાની સમજુતી, તમામ પાડના સવાલ તથા સાર, અથરા શબ્દો, જોડાક્ષર, મુખર્મ ખિલાડાની ભૂતળ, ફિલ વગેરે.

પાંચમીના અર્થ આઠ આના જેમાં:—અર્થ કવિતાની સમજુતી, વ્યુત્પત્તિ, પાડના સવાલ, પાડનો સાર, અષ્ટાંગાંકના નિગમો, ખ્રિષ્ટિય દિવંદના રાજકીય ભાગ વગેરે.

છઠ્ઠીના અર્થ નવ આના જેમાં:—શબ્દાર્થ વ્યુત્પત્તિ પ્રમાણે અંતે રૂઢ અંતે રીતે, કવિતાનો અન્વય, કવિતાની સમજુતી, પાડના સવાલ, પાડનો સાર વગેરે.

સાતમીના અર્થ દસ આના જેમાં:—શબ્દાર્થ વ્યુત્પત્તિ પ્રમાણે અંતે રૂઢ અંતે રીતે, કવિતાનું વિવરણ—સ્ફુરીકરણ, પાડના સવાલ, કવિતામાં આવેલા ભક્તોની ઝોળખાણ વગેરે.

કન્યા વાચનમાળા પુસ્તક ૧ જાના અર્થ ના ૪ આના

કન્યા વાચનમાળા પુસ્તક ૨ જાના ,, ૫ આના

કન્યા વાચનમાળા પુસ્તક ૩ જાના ,, ૭ આના

વિવેદિ વાચનમાળા સાતે પુસ્તકોના અર્થો તૈયાર છે.

છગનલાલ મોતીરામ શાહ કૃત પુસ્તકો.

“ડિક્ટેશન શિક્ષક”માં માં માં શું શું છે ???

૧) પાઠવાર અઘરા શબ્દો. ૨) જોડણીના એકજ સરખા નિયમવાળા શબ્દો. ૩) કઠિન મળતા શબ્દોની તારવણી.

૪) જોડાક્ષર ૫) મળતા જોડાક્ષર. ૬) પરીક્ષાના

ડિક્ટેશન શિક્ષકમાં આવનાર શબ્દો.

“ ડિક્ટેશન શિક્ષક ”

બાળમોથીનો	૦-૨-૦	ત્રીજનો	૦-૩-૦
પહેલીનો	૦-૨-૬	ચોથીનો	૦-૪-૦
બીજનો	૦-૩-૦	પાંચમીનો	૦-૪-૦

કન્યા વાચનમાળા પુસ્તક ૧ લાનો ૦-૩-૦

ત્રિવેદિ વાચનમાળા પુસ્તક ૧ લાનો ૦-૩-૦

“ મુખ્યગણિત શિક્ષક ”

બાળવર્ગનો	૦-૧-૬	ત્રીજ ધોરણનો	૦-૨-૬
પહેલા ધોરણનો	૦-૧-૬	ચોથા ધોરણનો	૦-૪-૦
બીજા ધોરણનો	૦-૨-૦	પાંચમા ધોરણનો	૦-૪-૦

“ પ્રશ્નોત્તરમાળા ”

ગુનશતની સા. ભૂગોળની ૦-૩-૦ | મુખ્ય ઇ. ભૂગોળની ૦-૪-૬

હિંસ્તાનની સામાન્ય ભૂગોળની ૦-૪-૦

સુંદર કૃત નવી પહેલીના અર્થના બે આના

બીજા ધોરણ માટે “અકુગણિતનાં મનોચત્ર” પાંચ આના

મુરત શહેરનો “ભૂગોળ શિક્ષક” ૦-૩-૦

મુરત જિલ્લાનો ૦-૩-૦

છગનલાલ મોતીરામ શાહ.

“મુખ્યગણિત શિક્ષક” વગેરેના કર્તા.

શાહપોર—મુરત

મેસર્સ. સી. ડી. શાહ એન્ડ કો. લ્હા.

બ્રિટિશ ત્રિપેટિવાચનમાળાના અર્થો.

પુસ્તક ૧ લાના ૦-૪-૦ , પુસ્તક ૫ માના ૦ ૮-૦

પુસ્તક ૨ બના ૦-૫-૦

પુસ્તક ૩ બના ૦-૬-૦ , પુસ્તક ૬ ફાના ૦-૬ ૦

પુસ્તક ૪ થાના ૦-૭-૦ , પુસ્તક ૭ માના ૦ ૧૦ ૦

—: ત્રીજાંકયુલર ટેકસ્ટ બુકસના અર્થો :—

બાળવર્ગની નોટ બે આના ૧૧ીના અર્થો ૦-૬

બીજીના અર્થ ૦-૪-૦ ત્રીજીના અર્થ ૦ ૧૦ ૦

ત્રીજીના અર્થ ૦-૫-૦ કન્યા ૧ લીના અર્થ ૦-૪-૦

ચોથીના અર્થ ૦-૭-૬ કન્યા ૨ જીના અર્થ ૦ ૫-૦

પાંચમીના અર્થ ૦-૮-૦ કન્યા ૩ જીના અર્થ ૦ ૬-૦

“ ડિક્ટેશન શિક્ષક ”

બાળપોથીના ૦-૨-૦ ત્રીજીને ૦-૩-૦

પહેલીને ૦ ૨-૦ ચોથીને ૦-૪ ૦

બીજીને ૦ ૩-૦ પાંચમીને ૦-૪-૦

દરેક ધોરણના “ સુખગણિત શિક્ષક ” તૈયાર છે.

સુખરાતની સાં બૂગોળની પ્રશ્નાત્તરમાળા હે આના

સુખઈ ઇલાકાની બૂગોળની પ્રશ્નાત્તરમાળા જા આના

બીજા ધોરણ માટે અકગણિતના મનોચત્ર પાંચ આના

સુરત જિલ્લાનો બૂગોળ શિક્ષક ત્રણ આના

છગનલાલ મોતીરામ શાહ, શાહપોર-સુરત.

સુરત જિલ્લાનો નકશો પાંચ આના

